

پایان نامه کارشناسی ارشد در علوم اقتصادی

عنوان:

بررسی تنگناها و اولویت‌های سرمایه‌گذاری در استان سیستان و بلوچستان

استاد راهنما:

دکتر مصیب پهلوانی

استاد مشاور:

دکتر نظر دهمرده

تحقیق و نگارش:

اسدالله الوندی زاده

این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است.

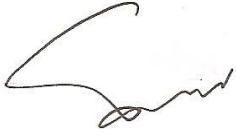
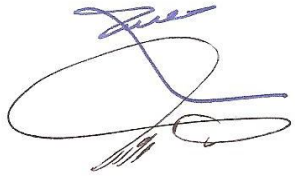
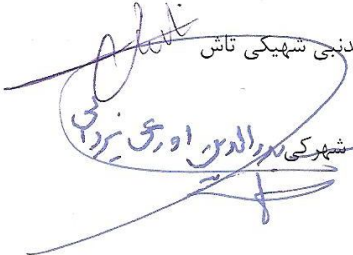
بهمن ماه 1390

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان بررسی تنگناها و اولویتهای سرمایه گذاری در استان سیستان و بلوچستان قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد اقتصاد توسط دانشجو اسدالله الوندی زاده با راهنمایی استاد پایان نامه آقای دکتر مصیب پهلوانی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

اسدالله الوندی زاده

این پایان نامه ..... واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ۹۰/۱۱/۳ ..... توسط هیئت داوران بررسی و درجه بسیار خوب به آن تعلق گرفت.

نام و نام خانوادگی	امضاء	تاریخ
استاد راهنما: دکتر مصیب پهلوانی		
استاد راهنما:		
استاد مشاور: دکتر نظر دهمرده		
داور ۱: دکتر محمد اسماعیل اعزازی		
داور ۲: دکتر محمدنجی شهیکی تاش		
نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر جواد شهرکی برادران اوچنی زردی		

دانشگاه بلوچستان

تعهدنامه اصالت اثر

اینجناب اسدالله الوندی زاده تأیید می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجناب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: اسدالله الوندی زاده

امضاء

تقدیم به:

پدر و مادر

و

تقدیم به دوستان

سپاسگزاری

مَنّتِ خدایی را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت. مستانه می‌ستایم اهورایی را که یاریم داد تا گامی بلند در راستای علم، ادب و تحقق آمال خویش بردارم. بدون تردید تهیه این پایان نامه بدون رهنمودها و مساعدتِ اساتید راهنما و مشاور امکان پذیر نبود. بدین وسیله از زحماتِ جناب آقای دکتر مصیب پهلوانی، ریاست محترم دانشکده اقتصاد دانشگاه سیستان و بلوچستان و استاد راهنمای اینجانب، همینطور استاد محترم، جناب آقای دکتر نظر دهمرده که زحمت مشاوره‌ی پایان نامه را بر عهده داشتند تقدیر و تشکر می‌کنم.

از زحماتِ بی‌شائبه استادِ عالیقدر، جناب آقای پروفیسور احمد اکبری ریاست سابق دانشگاه سیستان و بلوچستان که زمینه‌ی همکاری ارگانهای ذیصلاح را با اینجانب فراهم کردند، بی‌نهایت سپاسگزارم.

از دوستان خوبم جناب آقایان مهدی مهدی نسب دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جغرافیا، مجید شیخ تبار دانشجوی کارشناسی ارشد رشته اقتصاد کشاورزی و سید سجاد موسوی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مهندسی عمران که در بحثِ برنامه نویسی کامپیوتری و تجزیه و تحلیل نتایج با اینجانب همکاری داشته‌اند، کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

از تمامی همکلاسیها و دوستان خوبم به ویژه آقایان مرتضی ملک‌شاه، محمد روشن رو، عباس مرادی، فرزاد رضانی و حمید مرادی که در این مدت با حوصله‌ی فراوان و دلسوزیِ منحصر به فرد ما را تحمل کردند، صمیمانه سپاسگزارم.

چکیده

شناسایی بخش‌های کلیدی اقتصاد، با توجه به ظرفیت‌ها و استعدادهای هر منطقه همواره مد نظر اقتصاددانان بوده است، چیزی که در ادبیات اقتصادی به مزیت نسبی تعبیر می‌شود. هدف از انجام این تحقیق شناسایی تنگناها و اولویت‌های سرمایه‌گذاری در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. به منظور مقایسه و رتبه بندی اولویت‌های سرمایه‌گذاری در استان از دو روش تاکسونومی عددی و مدل تاپسیس استفاده شده است. هم‌چنین به منظور شناسایی استعدادهای استان در زمینه صنعت، رشته‌فعالیت‌های صنعتی نیز با هر دو روش مذکور رتبه بندی شده است. در روش تحلیل عاملی و تاکسونومی عددی از 25 شاخص سرمایه‌گذاری که هر کدام وزن یکسانی دارند، استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که بخش‌های ماهیگیری، آموزش و مستغلات در اولویت سرمایه‌گذاری و بخش هتل و رستوران در آخرین رتبه سرمایه‌گذاری قرار دارند. در مدل تاپسیس شاخص‌های منفی حذف شده و به 21 شاخص دیگر با توجه به وضعیت خاص استان و مبانی تئوریک سرمایه‌گذاری، وزن متفاوتی اختصاص داده شده است. نتایج مدل تاپسیس حاکی از آن است که بخش‌های ماهیگیری، مستغلات و کشاورزی در اولویت سرمایه‌گذاری و بخش هتل و رستوران آخرین اولویت سرمایه‌گذاری می‌باشد. دلیل عمده ضعیف بودن بخش هتل و رستوران در استان، کم رنگ بودن فعالیت‌های توریستی و گردشگری به خاطر نبود امنیت در استان است. هم‌چنین دسترسی به آب‌های آزاد و پیشینه‌ی طولانی مردم استان در زمینه‌ی ماهیگیری باعث شده است تا این بخش به عنوان یک بخش پیشرو در اقتصاد استان مطرح شود. وجود دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی متعدد در استان علاوه بر ایجاد پیامدهای مثبت جانبی باعث ایجاد یک نوع مزیت در استان شده و از این رو یکی از اولویت‌های مهم سرمایه‌گذاری در استان می‌باشد. نتایج هر دو روش در زمینه‌ی اولویت‌های صنعتی استان بیانگر آنست که دو رشته فعالیت منسوجات و ساخت مواد غذایی در اولویت سرمایه‌گذاری قرار دارند. پیشنهاد می‌شود به منظور استفاده از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های استان و تأمین نیروی متخصص در استان در بخش آموزش به عنوان یک بخش کلیدی سرمایه‌گذاری شود. هم‌چنین با توجه به دارا بودن مزیت نسبی در رشته فعالیت ماهیگیری سرمایه‌گذاری در این رشته فعالیت اجتناب ناپذیر است.

واژگان کلیدی: سرمایه‌گذاری، تحلیل عاملی، مدل تاپسیس، استان سیستان و بلوچستان.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تحقیق	1
1-1- مقدمه	2
1-2- تعریف مسئله و بیان سؤالات اصلی تحقیق	3
1-3- فرضیه‌ها	4
1-4- اهداف تحقیق	4
1-5- کاربردهای تحقیق	4
1-6- نوآوری در تحقیق	4
1-7- روش انجام تحقیق	5
1-8- روش و ابزار گردآوری اطلاعات	5
1-9- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	5
1-10- منابع	7
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق	8
1-2- مقدمه	9
2-2- سابقه و ضرورت انجام تحقیق	9
2-3- تعاریف و مفاهیم	12
2-3-1- اجزای سرمایه‌گذاری	12
2-3-2- سرمایه‌گذاری در سرمایه‌های ثابت ناخالص	13
2-3-3- سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات و لوازم کسب و کار	13
2-3-4- سرمایه‌گذاری در ساختمان	14
2-3-5- تغییر در سرمایه‌گذاری (موجودی انبار کسب و کار)	14
2-4- شرایط تحقق سرمایه‌گذاری	15
2-4-1- تقاضای سرمایه‌گذاری	15
2-4-2- عرضه و وجه و نقش آن در سرمایه‌گذاری	15
2-4-2-1- تأمین داخلی	16
2-4-2-2- تأمین مالی از طریق قرض گرفتن	16
2-4-2-3- تأمین مالی از طریق سهام	16
2-5- تخصیص کارا تر سرمایه	17
2-6- تبدیل کارای پس انداز به سرمایه‌گذاری	18
2-7- اثر بر نرخ پس انداز	18
2-8- عرضه کالاهای سرمایه‌ای	19
2-9- مبنای تصمیم سرمایه‌گذاری و هدف آن	19
2-10- کارایی نهایی سرمایه‌گذاری	23
2-11- الگوهای نظری سرمایه‌گذاری	25
2-11-1- نظریه کینز	26

28.....	2-11-2- نظریه طرفداران کینز.....
29.....	3-11-2- نظریه شتاب به عنوان نظریه تعیین سرمایه‌گذاری.....
30.....	4-11-2- نظریه نئوکلاسیکی سرمایه‌گذاری.....
30.....	12-2- تصمیمات بین دوره ای سرمایه‌گذاری.....
32.....	13-2- سود و سرمایه‌گذاری.....
32.....	14-2- انتظارات، نااطمینانی و تصمیمات سرمایه‌گذاری.....
35	فصل سوم: بررسی وضعیت سرمایه‌گذاری استان.....
36.....	1-3- مقدمه.....
36.....	2-3- سرمایه‌گذاری در استان.....
36.....	1-2-3- وضعیت سرمایه‌گذاری خصوصی در استان.....
41.....	3-3- صنعت و معدن.....
41.....	1-3-3- صنایع دستی.....
42.....	2-3-3- معدن.....
42.....	3-3-3- میزان سرمایه‌گذاری در گروه‌های مختلف صنعتی و معدنی استان.....
44.....	4-3-3- سرانه سرمایه‌گذاری.....
45.....	5-3-3- سرانه سرمایه‌گذاری واحد صنعتی.....
45.....	6-3-3- سرانه سرمایه‌گذاری به تفکیک گروه‌های صنعتی.....
47.....	7-3-3- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری استان در بخش صنعت و معدن.....
48.....	3-4- قابلیت‌های اقتصادی استان سیستان و بلوچستان.....
48.....	1-4-3- بخش کشاورزی.....
49.....	2-4-3- شیلات.....
49.....	3-4-3- مزیت‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی.....
50.....	4-4-3- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی.....
50.....	5-4-3- مزیت‌های سرمایه‌گذاری شیلات در استان.....
50.....	6-4-3- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری شیلات استان.....
51.....	5-3- مزیت‌های سرمایه‌گذاری میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان.....
51.....	1- کشف و شناسایی مناطق اقتصادی، تفریحی، گردشگری در استان.....
51.....	6-3- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان.....
53.....	7-3- ظرفیت‌های حمل و نقل هوایی، جاده‌ای، ریلی و دریایی، حمل و نقل هوایی:.....
53.....	1-7-3- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری بخش حمل و نقل.....
54.....	8-3- بخش راه و ترابری.....
54.....	1-8-3- مزیت‌های سرمایه‌گذاری در بخش راه و ترابری استان.....
54.....	2-8-3- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری بخش راه و ترابری استان.....
54.....	3-8-3- حمل و نقل ریلی.....
55.....	4-8-3- حمل و نقل دریایی.....
55.....	9-3- مناطق ویژه اقتصادی.....
55.....	1-9-3- منطقه ویژه اقتصادی زابل.....

55	3-9-2- منطقه آزاد تجاری- صنعتی چابهار
57	3-10-10- مزیت‌های نسبی سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار
57	3-10-1- مزیت‌های عمومی
57	3-10-2- مزیت‌های ویژه
57	3-11-11- محدودیت‌های سرمایه‌گذاری تعاونیهای استان
58	3-12-1- محدودیت‌های بخش بازرگانی استان
62	3-14-14- تنگناهای اقتصادی استان
62	3-14-1- تنگناهای طبیعی
62	3-14-3- تنگناهای مالی و سرمایه‌ای
63	3-14-4- تنگناهای نهادی و قانونی
63	3-14-5- تنگناهای طبیعی و اقلیمی
63	3-14-6- تنگناهای مربوط به مسائل خدماتی و زیربنایی
64	3-15-15- نتیجه‌گیری
65	3-16-16- منابع
66	فصل چهارم: معرفی شاخص‌ها و روش‌شناسی تحقیق
67	4-1-1- مقدمه
67	4-2-2- معرفی شاخص‌ها
67	4-2-1- شاخص ارزش‌افزوده به قیمت ثابت
68	4-2-2- میانگین مصرف واسطه به قیمت ثابت
69	4-2-3- ستاده واقعی به قیمت ثابت
70	4-2-4- نسبت میانگین ارزش‌افزوده به میانگین مصرف واسطه (شاخص درآمد به هزینه)
72	4-2-6- شاخص بهره‌وری نیروی کار
74	4-2-7- نسبت ستاده به شاغلان (شاخص تولید سرانه)
74	4-2-8- سهم مکانی ارزش‌افزوده
75	4-2-9- شاخص سهم ملی
75	4-2-10- شاخص سهم صنعت
76	4-2-11- شاخص سهم منطقه‌ای
78	4-2-12- شاخص نسبت ارزش‌زایی
81	4-2-13- شاخص سهم مکانی اشتغال
83	4-2-14- شاخص نسبت شاغلین به جمعیت فعال
84	4-2-15- سایر شاخص‌های اقتصادی
87	4-3-3- شاخص‌های بخش صنعت
89	4-4-4- نتیجه‌گیری
90	4-5-5- منابع
91	فصل پنجم: مبانی نظری (تحلیل عاملی، تاکسونومی عددی و تکنیک TOPSIS)
92	5-1-1- مقدمه
92	5-2-2- تحلیل روش عاملی

93.....	5-2-1- تشکیل ماتریس داده‌ها
93.....	5-2-2- محاسبه ماتریس همبستگی
93.....	5-2-3- استخراج عامل‌ها
93.....	5-2-2- دوران عامل‌ها
93.....	5-2-5- نام گذاری عامل‌ها
94.....	5-3- تکنیک رتبه بندی بر اساس تشابه به حل ایده‌آل (TOPSIS)
96.....	5-4- تاکسونومی عددی، تعریف، ویژگی‌ها و تکنیک اجرایی
97.....	5-4-1- ویژگیهای روش تاکسونومی عددی
97.....	5-5- تکنیک اجرایی روش تاکسونومی عددی
97.....	5-5-1- تشکیل ماتریس داده‌ها
98.....	5-5-2- تشکیل ماتریس استاندارد
100.....	5-5-3- تعیین کوتاهترین فواصل
101.....	5-5-4- رتبه بندی رشته‌فعالیت‌های همگن از لحاظ معیارهای مورد بررسی
102.....	5-6- نتیجه گیری
103.....	5-7- منابع
105.....	فصل ششم: تجزیه و تحلیل نتایج
106.....	6-1- مقدمه
107.....	6-2- دسته بندی شاخص‌های مورد استفاده
109.....	6-3- رتبه بندی رشته‌فعالیت‌ها به روش تاکسونومی عددی
111.....	6-4- رتبه بندی رشته‌فعالیت‌ها بر اساس مدل TOPSIS
112.....	6-5- تعیین اولویت‌ها با استفاده از مدل TOPSIS
114.....	6-6- رتبه بندی اولویت‌های صنعتی استان
118.....	6-7- اولویت بندی رشته‌فعالیت‌های صنعتی با استفاده از مدل TOPSIS
119.....	6-8- آزمون فرضیه‌ها
120.....	6-9- جمع بندی و نتیجه گیری
121.....	6-10- منابع
122.....	فصل هفتم: نتیجه گیری و پیشنهادات
123.....	7-1- نتیجه گیری
125.....	7-2- پیشنهادات اصلی
125.....	7-3- پیشنهادات فرعی
126.....	7-4- پیشنهاد برای مطالعه و پژوهش‌های آتی
127.....	فهرست منابع و مآخذ:
131.....	ضمایم و پیوست‌ها:

فهرست جداول

عنوان جدول	صفحه
جدول 3-1: وضعیت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بر اساس پروانه‌های بهره‌برداری صادره در استان ..	37
جدول 3-2: محاسبه‌ی شاخص انصراف (CMI) در استان سیستان و بلوچستان	39
جدول 3-3: نماگرهای رشته‌فعالیت‌های صنعتی در استان سال 1388	40
جدول 3-4: سرمایه‌گذاری معادن در حال بهره‌برداری برحسب سال و نوع اموال سرمایه‌ای	42
جدول 3-5: توزیع شاغلین واحدهای صنعتی فعال استان برحسب شهرستان	43
جدول 3-6: توزیع واحدهای صنعتی و معدنی استان برحسب گروه‌های صنعتی	44
جدول 3-7: سرانه سرمایه‌گذاری به ازای یک واحد صنعتی (میلیون ریال)	46
جدول 3-8: سرانه سرمایه‌گذاری به ازای یک نفر شاغل (میلیون ریال)	46
جدول 3-9: سطح زیرکشت و تولیدات زراعی استان	48
جدول 3-10: سطح زیرکشت و تولیدات باغی استان	49
جدول 3-11: جهانگردان خارجی استفاده کننده از هتل‌ها برحسب کشور متبوع	53
جدول 3-12: میزان قاچاق کشف شده در گمرکات استان به تفکیک شهرستان طی 4 ماهه اول 1388 ..	59
جدول 3-13: ارزش فروش صید و تولید آبزیان در آب‌های جنوب استان برحسب گونه	61
جدول 4-1: میانگین ارزش افزوده به قیمت ثابت به تفکیک رشته فعالیت (1380-1387)	68
جدول 4-2: میانگین مصرف واسطه به قیمت ثابت به تفکیک رشته فعالیت (1380-1387)	69
جدول 4-3: میانگین ستاده به قیمت ثابت به تفکیک رشته فعالیت (1380-1387)	70
جدول 4-4: نسبت ارزش افزوده به مصرف واسطه به تفکیک رشته فعالیت در استان (1380-1387)	71
جدول 4-5: نسبت ستاده به مصرف واسطه به تفکیک رشته فعالیت در استان (1380-1387)	72
جدول 4-6: محاسبه متوسط بهره‌وری نیروی کار طی (1380-1387)	73
جدول 4-7: متوسط تولید سرانه رشته فعالیت‌ها طی دوره 1380-1387	74
جدول 4-8: مزیت‌های رقابتی ارزش افزوده استان سیستان و بلوچستان به تفکیک رشته فعالیت	78
جدول 4-9: محاسبه نسبت ارزش‌زایی به تفکیک رشته فعالیت 1380-1387	80
جدول 4-10: شاخص سهم مکانی اشتغال به تفکیک رشته فعالیت در استان	82
جدول 4-11: مزیت‌های رقابتی اشتغال استان سیستان و بلوچستان به تفکیک رشته فعالیت	83
جدول 4-12: نسبت شاغلان به جمعیت فعال به تفکیک رشته فعالیت	84
جدول 4-13: شاخص‌های اقتصادی به تفکیک رشته فعالیت‌ها	85
جدول 4-14: سایر شاخص‌های اقتصادی به تفکیک رشته فعالیت‌ها	86
جدول 4-15: شاخص‌های مورد استفاده در بخش صنعت	87
جدول 4-16: شاخص‌های بخش صنعت به تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی در استان	88
جدول 6-1: شاخص‌های مورد استفاده	107

108	جدول 2-6: نام‌گذاری و استخراج عامل‌ها
108	جدول 3-6: واریانس تجمعی و مقادیر ویژه عامل‌ها
110	جدول 4-6: رتبه بندی رشته فعالیت‌ها با استفاده از تاکسونومی عددی
111	جدول 5-6: تعیین وزن شاخص‌ها در مدل TOPSIS
112	جدول 6-6: رتبه بندی رشته فعالیت‌ها با استفاده از مدل TOPSIS
115	جدول 7-6: شاخص‌های مورد استفاده در رتبه بندی اولویت‌های صنعتی
115	جدول 8-6: نام‌گذاری و استخراج عامل‌ها
116	جدول 9-6: واریانس تجمعی و مقادیر ویژه عامل‌ها
117	جدول 10-6: رتبه بندی فعالیت‌های صنعتی با استفاده از تاکسونومی عددی
118	جدول 11-6: تعیین وزن شاخص‌ها در مدل TOPSIS
119	جدول 12-6: رتبه بندی اولویت‌های صنعتی با استفاده از مدل TOPSIS

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان شکل
17	شکل 2-1: منحنی عرضه و جوه
21	شکل 2-2: منحنی امکانات درآمدی سرمایه‌گذار
22	شکل 2-3: تصمیم مصرف و سرمایه‌گذاری
23	شکل 2-4: رتبه بندی طرح‌های سرمایه‌گذاری بر مبنای ارزش خالص فعلی آنها
24	شکل 2-5: ملاک کارایی نهایی سرمایه‌گذاری
26	شکل 2-6: ملاک کارایی نهایی سرمایه‌گذاری کینز و مقدار تعادلی سرمایه‌گذاری
28	شکل 2-7: ریسک و کاهش سرمایه‌گذاری
30	شکل 2-8: نظریه نئوکلاسیکی سرمایه‌گذاری

فصل اوّل
كليات تحقيق

1-1- مقدمه

مطالعه‌ی نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در میان گروه‌ها، قشرها، اقوام و نیز بین مناطق جغرافیایی یا تقسیمات در یک کشور، یکی از کارهای ضروری و پایه‌ای برای برنامه‌ریزی و اصلاحات در جهت تأمین رشد اقتصادی و عدالت اجتماعی است. امروزه کشورهای در حال توسعه به منظور تقویت زیربنای اقتصادی خود و رهایی از وابستگی و رفع عدم تعادل‌های موجودشان، بیش از هر زمان دیگر نیازمند برنامه‌ریزی و شناسایی منابع کشورشان هستند. به طور یقین در برنامه‌ریزی برای رشد و توسعه‌ی آینده کشور شناخت موقعیت و جایگاه مناطق از مهم‌ترین عوامل در جهت نیل به پیشرفت است. کشور ما نیز به دلیل داشتن شرایط غیر همگون و امکانات طبیعی متنوع، نیازمند برنامه‌ریزی منطقه‌ای در سطح استان‌ها است، که البته برای کسب موفقیت در امر برنامه‌ریزی توجه به معیارهای توسعه بر اساس توانمندی‌های موجود در هر استان از مهم‌ترین مسایلی است که باید در همه حال به آن توجه کرد.

سرمایه‌گذاری در هر استان تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل کلان کشور و عوامل خاص استان است، بسیاری از دافع‌ها یا عدم جاذبه‌های سرمایه‌گذاری که در سطح کلان وجود دارند از جمله عدم امنیت کافی، بلا تکلیفی و تردید، ابهام، بی‌ثباتی و عدم رعایت قوانین سرمایه‌گذاری و سایر قوانین و ترغیب و تشویق سرمایه‌گذاران و نیز رفتار دلسردکننده با سرمایه‌گذاران فعلی و عدم حمایت واقعی از آنها و حتی بعضی از رفتارهای تنگ نظرانه، باعث شده‌اند سیستان و بلوچستان در سرمایه‌گذاری و جلب سرمایه‌های داخلی و خارجی درگیر نوعی استراتژی نیمه فعال باشد.

استان سیستان و بلوچستان با دارا بودن استعدادها و پتانسیل‌های قوی در زمینه‌های مختلف اقتصادی به ویژه در بخش بازرگانی داخلی و خارجی، یکی از مراکز مهم و استراتژیک کشور است. شناسایی نقاط ضعف و قوت استان در زمینه‌های ژئوپلیتیک و تعیین مزیت‌های سرمایه‌گذاری استان با توجه به استعدادهای طبیعی آن می‌تواند بر روند رشد و توسعه استان اثر قابل توجهی داشته باشد.

هدف از این تحقیق رتبه بندی اولویت‌های سرمایه‌گذاری استان به منظور شناسایی بخش‌های مستعد در استان است. در فصل دوم این تحقیق به الگوهای نظری سرمایه‌گذاری در اقتصاد کلان، در فصل سوم وضعیت سرمایه‌گذاری استان، در فصل چهارم شاخص‌ها، در فصل پنجم مدل‌ها و الگوهای مورد استفاده، در فصل ششم تجزیه و تحلیل و در فصل هفتم نتیجه‌گیری و پیشنهادات ارائه شده است.

1-2- تعریف مسئله و بیان سؤالات اصلی تحقیق

استان سیستان و بلوچستان از جمله استانهای بسیار محروم است به گونه‌ای که از لحاظ شاخصهای توسعه یافتگی در رده پایین استانهای کشور قرار دارد. بنابراین لازم است که با برنامه‌ریزی صحیح، بخشهای اقتصادی رونق بخش توسعه استان شناسایی گردند و در این بخشها سرمایه گذاری شود.

توسعه اقتصادی منطقه ای مستلزم ایجاد انسجام و انضباط بین فعالیتهای بخشهای اقتصادی گوناگون است که این مهم خود نیازمند اطلاعات و آماری جامع از فعالیتهای مذکور می‌باشد. قطعاً بدون داشتن اطلاعات تفصیلی و آشنایی با نحوه ارتباطات بین بخشی، حصول نتایج هر نوع تحقیقی چندان موفق نخواهد بود؛ از این جهت برنامه ریزی توسعه منطقه‌ای مستلزم در اختیار داشتن اطلاعاتی کافی از حسابهای منطقه‌ای و ارتباطات بین بخشی و بخشهای اقتصادی منطقه است (طاهری، 1376: 87). دستیابی به تولید بیشتر با توجه به منابع محدود یکی از مهم‌ترین اهداف اقتصادی هر جامعه محسوب می‌شود. در بسیاری از کشورهای جهان، منابع، امکانات و استعدادها نه تنها متنوع و محدود است، بلکه توزیع فضایی این منابع در داخل کشورها نیز از الگویی یکپارچه و همگون تبعیت نمی‌کند. مناطق مختلف کشور دارای امکانات ویژه طبیعی، وسعت، تنوع آب و هوایی و قابلیت‌های نیروی انسانی متفاوتی است. این تفاوت‌ها به این واقعیت اشاره می‌کند که مسئولان برنامه‌ریزی ملی و منطقه‌ای باید در سیاست‌گذاری توسعه‌ی اقتصاد ملی و اقتصاد منطقه‌ای به موضوع قابلیت‌ها و ظرفیتهای منطقه در فعالیتهای مختلف توجه جدی داشته باشند و سرمایه‌گذاری‌های منطقه را در جهت توسعه و گسترش فعالیتهایی که از زمینه‌ی مناسبی برای تولید کالا و خدمات برخوردارند، سوق دهند. استان سیستان و بلوچستان پهناورترین استان کشور است که در منتهی‌الیه جنوب شرقی کشور قرار دارد این استان حدود 1100 کیلومتر مرز خاکی با دو کشور پاکستان و افغانستان و حدود 300 کیلومتر مرز آبی در کرانه‌های دریای عمان دارد. این استان با میزان تراکم نسبی 7/7 نفر در هر کیلومتر مربع یکی از کم تراکم ترین استانهای کشور است که با مساحت 187502 کیلومتر مربع حدود 11/04 درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است (پهلوانی و همکاران، 1389). شناخت استعدادها و ظرفیتهای این استان به منظور سرمایه‌گذاری می‌تواند گام بزرگی در جهت رشد و توسعه اقتصادی استان داشته باشد. قرار گرفتن در مسیر اکو، همسایگی با دو کشور پاکستان و افغانستان وجود منطقه آزاد تجاری چابهار، تولید انبوه بعضی محصولات کشاورزی در حد مقامهای اول یا دوم کشور (مثلاً خرما)، وجود معادن گران قیمت در استان از استعدادهای طبیعی و بالقوه استان است که با سرمایه‌گذاری هدفمند و توجه به مزیت‌های نسبی می‌توان

زمینه ارتقاء شاخص‌های توسعه یافتگی استان و افزایش اشتغال را فراهم آورد. به طور کلی سؤالات تحقیق عبارتند از:

- 1- استان سیستان و بلوچستان در کدام بخش‌ها دارای مزیت رقابتی است؟
- 2- با توجه به شاخص‌های سرمایه‌گذاری، کدام بخش‌های استان در اولویت سرمایه‌گذاری قرار دارند؟
- 3- کدام یک از رشته‌فعالیت‌های صنعتی در استان دارای اولویت سرمایه‌گذاری است؟

3-1- فرضیه‌ها

- 1- استان در رشته‌فعالیت آموزش دارای مزیت رقابتی است.
- 2- استان در رشته‌فعالیت صنایع غذایی دارای مزیت رقابتی است.
- 3- با توجه به شاخص‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی اولین اولویت سرمایه‌گذاری در استان است.
- 4- در بخش صنعت، رشته‌فعالیت منسوجات اولین اولویت سرمایه‌گذاری است.

4-1- اهداف تحقیق

هدف از انجام این تحقیق اولویت بندی بخش‌های اقتصادی به منظور سرمایه‌گذاری بیشتر با توجه به شاخص‌های سرمایه‌گذاری می باشد. به این منظور چند شاخص مهم راجع به بازدهی بخش‌ها، میزان اشتغال آنها، میزان ارزش افزوده هر بخش تعیین می‌شود و در نهایت با استفاده از تاکسونومی عددی و TOPSIS، اولویت بخش‌های اقتصادی با توجه به شاخص‌های مشخص می‌شود.

5-1- کاربردهای تحقیق

به طور اخص سرمایه‌گذاری یکی از مهمترین متغیرهای کلیدی و اثرگذار بر تولید ناخالص داخلی هر منطقه یا کشور است. نوسانات عمده تولید به خاطر نوسانات سرمایه‌گذاری بوده و بنابراین می‌توان با شناخت استعدادها و پتانسیل‌های هر بخش و تعیین مزیت‌ها گام بزرگی در جهت رشد اقتصادی استان و به تبع آن توسعه اقتصادی برداشت. شناسایی بخش‌های کلیدی در استان سیستان و بلوچستان می‌تواند در جهت پیشرفت اقتصاد منطقه با توجه به محروم بودن منطقه مثمر ثمر باشد.

6-1- نوآوری در تحقیق

این تحقیق به عنوان یک طرح کاربردی برای اولین بار در استان سیستان و بلوچستان انجام می‌شود. در این تحقیق اولویت‌های سرمایه‌گذاری استان با دو روش تاکسونومی عددی و مدل TOPSIS، با استفاده از متد

برنامه نویسی با نرم افزار MATLAB انجام می شود. به منظور مقایسه نتایج، از این دو روش استفاده شده است. در مدل TOPSIS، برای هر شاخص با توجه به اهمیت آن یک وزن در نظر گرفته شده که با توجه به اهمیت اشتغال در این استان، وزن این متغیر بالا در نظر گرفته شده است و نتایج این تحقیق می تواند مورد استفاده سیاستمداران استان و حتی کشور قرار گیرد. همچنین در این تحقیق با توجه به اهمیت بخش صنعت در استان، تمام رشته فعالیت های صنعتی اولویت بندی شده است. بدین ترتیب می توان نقاط قوت و کلیدی رشته فعالیت های صنعتی را شناسایی کرده و به منظور توسعه آن ها سیاست گذاری کرد.

7-1- روش انجام تحقیق

روش تحقیق، اسنادی و جامعه آماری مورد بررسی شامل کلیه بخش های اقتصادی استان سیستان و بلوچستان می باشد. در این تحقیق با استفاده از روش های آماری و برنامه نویسی و استفاده از مدل تاکسونومی عددی به تجزیه و تحلیل داده ها پرداخته شده است. در این روش ابتدا ماتریس بین بخش های اقتصادی و شاخص های سرمایه گذاری هر بخش، تعیین شده و با استفاده از نرم افزارهای SPSS و MATLAB به تجزیه و تحلیل نتایج پرداخته شده است. به منظور مقایسه بین نتایج، از دو روش فوق استفاده شده است. علت استفاده از روش های فوق در این تحقیق این است که یک رتبه بندی جامع و کاملی از رشته فعالیت های استان ارائه شود. مزیت مدل تاپسیس بر مدل تاکسونومی در این است که به هر شاخص یک وزن مشخص اختصاص داده شده و با توجه به این وزنها قدرت اقتصادی هر بخش مشخص می شود و به این ترتیب سیاست گذاری آسانتر انجام می گیرد.

8-1- روش و ابزار گردآوری اطلاعات

در این تحقیق برای جمع آوری داده ها از 1- سالنامه های آماری سالهای مختلف 2- معاونت برنامه ریزی استانداری 3- استانداری استان سیستان و بلوچستان 4- سایت مرکز آمار ایران 5- سازمان امور اقتصادی و دارایی استان سیستان و بلوچستان و سایت های معتبر نظیر سایت پایگاه علمی مدارک ایران استفاده شده است.

9-1- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این تحقیق به منظور تعیین اولویت های سرمایه گذاری در استان سیستان و بلوچستان از روش های تاکسونومی عددی و تکنیک تاپسیس استفاده شده است. تاکسونومی عددی بنا به تعریف، ارزیابی عددی شباهتها و نزدیکی ها بین واحدهای تاکسونومیک و درجه بندی آن واحدها به گروه های تاکسون می

باشد(آسایش، 1374: 87). این روش از پیچیده ترین تکنیکهای سطح بندی است که با تلفیق شاخصهای متعدد، سطوح و اولویتهای توسعه یافتگی را مشخص می نماید. مراحل انجام این روش به صورت کلی بیان می شود: معیار تصمیم گیری جهت تعیین بخشهای همگن، فاصله ی همگنی است. بخشهایی که فواصل آنها ما بین دو حد بالا و پایین قرار می گیرد بخشهای همگن شناخته می شوند. هدف از انجام تحلیل عاملی رفع مشکل وابستگی درونی از متغیرها و تلخیص آنها در چند مؤلفه اصلی(عامل) است. لذا دادههای اولیه برای تحلیل عاملی، ماتریس همبستگی بین متغیرهاست (منصور فر، 1376: 87).

10-1- منابع

- 1- آسایش، ح، اصول و روشهای برنامه ریزی روستایی، انتشارات دانشگاه پیام نور، 1374.
- 2- پهلوانی، م، روشن رو، م و الوندی زاده، ا، تدوین استراتژیهای مؤثر جهت رشد و توسعه بازارچههای مرزی استان سیستان و بلوچستان با استفاده از مدل SWOT، مجموعه مقالات همایش ملی پایانهها و بازارچهها فرصتها و چالشها، دانشگاه ایلام، آذر ماه 1389.
- 3- طاهری، ش، توسعه اقتصادی و برنامه ریزی، انتشارات راه فردا، تهران، 1376.
- 4- منصورفر، ک، روشهای پیشرفته آماری، انتشارات دانشگاه تهران، 1386.